

Novus ordo saeculorum

Nagovor Saša Jeršeta, prodekana za doktorski študij in znanstveno razikovno delo UL FF, ob odprtju razstave Pisma znanamcem v avli UL FF, 15. marca 2024

Pisma znanamcem, tudi ta, ki so jih napisala najboljša pisateljska in esejistična peresa te naše pravkar vse na toliko različnih načinov preizkušane dežele in jih lahko danes beremo, se vselej vpisujejo v štiri čase. Vpisujejo se v čas sedanjosti, pa v čas preteklosti in čas prihodnosti in v mesijanski čas, kot ga je v svojem drobnem, a monumentalnem delu z naslovom *O pojmu zgodovine*, napisanem v strašljivem letu 1940, v času torej, tako strašljivo podobnem našemu, opredelil veliki nemški filozof in teolog Walter Benjamin.

Kaj je namreč čas? Vse me navaja k temu, da čas vidim kot eno izmed orodij, s katerimi družbe obvladujejo in urejajo svojo stvarnost, in sicer tako svojo sedanjo stvarnost, kakor

tudi svojo stvarno preteklo in stvarno prihodnjo. Sedanjost, preteklost in prihodnost v družbenem smislu in redu tako niso različni časi – Niso vsak zase *ipsum tempus proprium*, če naj se za hip zatečem k besednjaku učiteljev Cerkve –, niso „različne časovne jase smisla,“ kot piše nemški sociolog Armin Nassehi, „pač pa predstavljajo dva časovna modula: sedanjo preteklost in sedanjo prihodnost,“ ki sta nam razpolago za urejanje naše vsakokratne stvarnosti kot nam le še da naša priljudna volja, tj. „ljubezen do bližnjega“, o kateri govori najsijajnejše pismo zanamcem, Sveto pismo, ali nam le še dovoli naša odljudna nejevolja, tj. naše barbarstvo, v katero se človek dan not dan ven pogreza.

Ali povedano drugače, v družbenem smislu ali, bolje, pomenu in redu preteklost in prihodnost *per se* ne obstajata, v svojih očeh najprej in nato s svojim govorjenjem in s tem z delovanjem ju šele vzpostavljajo vsakokratni ustvarjalci stvarnosti, vzpostavljajo ju hkrati s svojo sedanjostjo. Malo smisla ima tako govorjenje o „sočasnosti nesočasnosti“, kar je kronocentrizem, oblikovan okrog teze o moderni kot soncu vseh časov – tezo imam sam za muzealijo –, smiselno pa je pripoznati in si ozavestiti sočasnost sočasnosti, tj. sočasnost sedanjosti, preteklosti in prihodnosti.

Tej sočasnosti sočasnosti gre posebej dodati še mesijanski čas, kot ga je le malo pred svojo smrtjo uvidel Walter Benjamin, čeravno je vedel zanj desetletja, a ga je „skrival pred sabo“, kot je pisal svoji prijateljici Gretel Adorno, sestri slavnega filozofa. Mesijanski čas je čas človeka s človekom v času, z drugim človekom v drugem času, čas spomina je, resnicoljubnega in s tem odrešujočega spomina. Tako na eni strani, na drugi strani je to čas, ko se

sočasnosti zlijejo v en sam trenutek v času onkraj časa: V mesijanskem času je „vsaka sekunda duri,“ je pisal Walter Benjamin, „skozi katere more stopiti Mesija.“ Benjaminih razmišljanj ni potrebno najprej brati v teološkem smislu – čeravno jih seveda moremo brati tudi kot takšne –, pač pa v epistemološkem smislu: mesijanski čas je čas apokalipse, tj. novega časa in nove stvarnosti, je obet *novus ordo saeculorum*, kot ga je, denimo, označilo baročno antično geslo ameriške revolucije.

Tudi mesijanski čas je torej orodje naše stvarnosti. Mesijanski čas je čas odrešujočega spomina. Je čas svobode, vsaj obeta svobode.

V tem mesijanskem času se pišejo, sam že mislim, da je tako, pisma zanamcem.

*

Pišejo se pisma zanamcem vselej v prestrašeni smrtni grozi ob stanju stvari sveta, tako na eni strani. Pišejo pa se, na drugi strani, tudi v nezadržno veselem neučakanem pričakovanju novega reda sveta, *novus ordo saeculorum*. Pišejo v pričakovanju nečesa novega, v pričakovanju revolucije, tj. v pričakovanju rojstva. Takole je v svojem času, tako zelo podobnem našemu, pisala Hannah Arendt.

Nekaj novega lahko začnemo, ker smo začetki in tako začetniki. In ker zmožnost delovanja in govorjenja – Govorjenje je seveda le drugačen način delovanja. – dela človeka za politično bitje in ker je delovanje vselej pomenilo, da storimo nekaj, česar predtem še ni bilo, je rojstvo ontološki pogoj *sine qua non* vsega političnega. To je bilo znano tako grški

kot rimski antiki, čeravno ne v popolni jasnosti. Ponovno pa se je pokazalo v izkušnji revolucije in je vplivalo na revolucionarnega duha.

Vrsta revolucij, ki je postala v dobrem in slabem značilnost sveta, v katerem živimo, nam vedno znova kaže izbruh novih začetkov znotraj časovnega in historičnega kontinuuma. In mi, ki prav revoluciji in oblikovanju povsem novega političnega telesa, ki ji je sledilo, dolgujemo dostojanstveno življenje v svobodi, ne smemo pozabiti, kaj revolucija pomeni v življenju narodov: Naj se konča z uspehom, oblikovanjem javnega prostora svobode, ali v grozljivem razdejanju vsega, vsem, ki so jo tvegali ali so se ji pridružili celo proti lastnim vzgibom in pričakovanjem, je pomenila uresničenje ene najbolj veličastnih in najbolj temeljnih človeških zmognosti, izkušnja, ki je edinstvena, tj. biti hkrati svoboden in ustvarjati nov začetek, ki se ji pridružuje ponos, da se svet razprl za *novus ordo saeculorum*.“

*

Če bil bi ogenj, bi ves svet zažgal,
 če bil bi veter, bi ga vsega zvil,
 če bil bi voda, bi ga potopil,
 če bil bi bog, bi ga v pekel poslal.

Če bil bi papež, bi poskakoval
 vesel, ker vse kristjane bi opil,
 če bil bi cesar, kaj bi naredil?
 Vse bi jih skrajšal za višino glav.

Če bil bi smrt, bi vrnil se k očetu,
če bi življenje bil, bi se pobral
in z materjo bi prav tako ravnal.

Če bil bil Cecco, kot sem in sem bil,
izbral najlepše ženske bi na svetu
in kruljave bi drugim prepustil.

Tako pa je v enem svojih sonetov pesnil italijanski humanist Francesco Cecco Angiolieri, le malo starejši od Petrarke, pisal je svoj sonet le malo pred Petrarkovimi slavnimi *Pismi zanamcem*. Ves žalostni, a obenem ves razigrani Cecco je živel v času, prav tako tako zelo podobnem našemu, in pesnil je v grozi in obupu in besu nad svetom, tako na eni strani. Pesnil pa je tudi, na drugi strani, v veselju nad življenjem.

Takšen je pač paradoks našega življenja. Takšno je vselej naše življenje v času, drugega, drugačnega nimamo, iz njega se rojeva, znova in znova, nov red časa, rojeva se *novus ordo saeculorum*.

Želim Vam veselja nad življenjem, Vam in Vašim zanamcem, veselja nad življenjem danes in jutri in včeraj in vselej!
Želim Vam *novus ordo saeculorum*!